

Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad Sgriwtini

Pwyllgor:	Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol
Dyddiad:	18 Chwefror 2026
Pwnc:	Sefydlu Cyllideb 2026/27 (cyllideb refeniw drafft terfynol)
Cadeirydd Sgriwtini:	Cynghorydd Jeff Evans

1. Pwy fydd yr aelod portffolio yn cyflwyno / arwain yr adroddiad?

Aelod Portffolio	Rôl
Cynghorydd Robin Williams	Aelod portffolio ar gyfer Cyllid, Busnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer
Swyddog Gwasanaeth (yn cefnogi)	Rôl
Marc Jones	Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/ Swyddog 151

2. Pam y gofynnir i'r Pwyllgor Sgriwtini ystyried y mater

Mae'n gyfrifoldeb ar y Pwyllgor, yn unol â'i Gylch Gorchwyl, i gynorthwyo'r Cyngor a'r Pwyllgor Gwaith i ddadansoddi ei gyllideb ac i roi sicrwydd ynglŷn â pherfformiad a darpariaeth gwasanaethau yn unol a'r gyllideb.

3. Rôl y Pwyllgor Sgriwtini ac argymhellion

- ☐ Er sicrwydd
- ☒ Er argymhelliad i'r Pwyllgor Gwaith
- ☐ Er gwybodaeth

Argymhelliad: Cytuno ar ymateb ffurfiol i'w gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith ar gyllideb refeniw ddrafft terfynol y Cyngor ar gyfer 2026/27 (gan ddefnyddio'r themau sgriwtini allweddol yn adran 5 isod)

4. Sut mae'r argymhelliad(ion) yn cyfrannu at amcanion Cynllun y Cyngor?

Cyswllt uniongyrchol â Chynllun y Cyngor a'r blaenoriaethau strategol. Bydd ystyriaeth y Pwyllgor o'r cynigion cyllidebol ar gyfer y flwyddyn nesaf yn cynnwys sut mae'r cynigion yn galluogi'r Cyngor i gyflawni ar Gynllun y Cyngor yn ogystal ag unrhyw risgiau penodol.

5. Themâu sgriwtini allweddol

Cynigir y cwestiynau allweddol canlynol fel sail ar gyfer ystyriaeth y Pwyllgor o gynigion cyllidebol 2026/27:

1. Beth ydy barn terfynol y Pwyllgor ynglŷn a'r graddau mae'r cynigion yn ymateb yn ddigonol i'r pwysau a'r heriau sy'n wynebu gwasanaethau?
2. I ba raddau mae'r cynigion wedi ystyried sylwadau fforymau'r Cyngor yn dilyn ymgynghori?
3. I ba raddau mae'r Pwyllgor yn cefnogi codiad o 5.1% yn y Dreth Gyngor er mwyn gwireddu cynigion y Pwyllgor Gwaith ar gyfer 2026/27?
4. Pa gamau y dylai'r Pwyllgor Gwaith eu cymryd i lenwi unrhyw fwch ariannol a ragwelir yn 2027/28 a 2028/29 a thrwy hynny lleihau'r risg ariannol i'r Cyngor?

6. Pwyntiau allweddol / crynodeb

CYD-DESTUN

- 1.1 Mae'r gwaith o graffu ar y broses gosod cyllideb wedi datblygu ac aeddfedu dros y blynyddoedd diwethaf, gan osod y seiliau ar gyfer proses well a mwy systematig sy'n seiliedig ar ganlyniadau ac arfer dda. Mewn gwirionedd, mae'r broses yn caniatáu ar gyfer dull mwy systematig o graffu ariannol, fel bloc adeiladu hanfodol ar gyfer rheolaeth a llywodraethiant ariannol cadarn.
- 1.2 Bydd Aelodau'n ymwybodol bod cyllid yn hanfodol i'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu a bod goblygiadau pellgyrhaeddol i'r materion ariannol sy'n ein hwynebu fel awdurdod lleol – o ran y gwasanaethau sy'n cael eu derbyn gan ein dinasyddion a hefyd lefel y Dreth Gyngor neu'r ffioedd a'r taliadau a godir. Yn anochel, bydd hyn yn ei gwneud yn ofynnol i ni ofyn cwestiynau heriol ynghylch pa wasanaethau i'w cynnig i'r dyfodol a pha wasanaethau i fuddsoddi ynghyd a hefyd i ba raddau y mae'r dulliau cyfredol o ddarparu gwasanaethau yn parhau i fod yn briodol. Ystyriaeth arall hefyd yw'r ffordd orau o reoli disgwyliadau pobl leol wrth wneud y newidiadau angenrheidiol. Yn yr hinsawdd economaidd sydd ohoni, mae angen rhoi sicrwydd i'r Aelodau felly bod y Cyngor yn gwneud y defnydd mwyaf effeithiol o adnoddau, yn enwedig adnoddau cyllidol.
- 1.3 Wrth ystyried eu hymateb i'r cynigion cyllidebol cychwynnol, bydd angen i aelodau'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ystyried y cynigion o ran sefyllfa ariannol tymor hwy y Cyngor (ein Cynllun Ariannol Tymor Canol) ac amcanion a blaenoriaethau'r Cyngor fel y nodir nhw yng Nghynllun y Cyngor.

2. GOSOD CYLLIDEB Y CYNGOR AR GYFER 2026/27

2.1 Ynghlwm mae copi o adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adain 151 ar y cynigion terfynol ar gyfer cyllideb 2026/27 a fydd gerbron cyfarfod o'r Pwyllgor Gwaith ar 24 Chwefror, 2026.

Bydd yr argymhellion terfynol yn cael eu cyflwyno i'r Cyngor Llawn ar 5 Mawrth, 2026

3. SGRIWTINI ARIANNOL – GOSOD CYLLIDEB 2026/27

3.1 Mae craffu ariannol yn llawer mwy nag ychwanegu gwerth at benderfyniadau a wneir gan y Pwyllgor Gwaith. Mae'n ymwneud â sicrhau craffu effeithiol o ran cynllunio, cyflawni a dilyn i fyny'r penderfyniadau allweddol hynny sy'n cael effaith ar drethdalwyr a chymunedau lleol. Dylai sgrwtini felly:

- Ddarparu her effeithiol
- Dal y rheini sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif; a
- Cynorthwyo'r Pwyllgor Gwaith i ddatblygu cyllideb gadarn ar gyfer y flwyddyn i ddod.

4. PANEL SGRIWTINI ADNODDAU

4.1 Mae Panel Sgrwtini Adnoddau wedi'i sefydlu i sicrhau'r canlyniadau allweddol canlynol:

- Datblygu model o weithio ar faterion cyllid sy'n canolbwyntio ar ffurfio grwpiau llai fel y gall Aelodau chwarae mwy o ran, datblygu lefel o arbenigedd yn y pwnc ac er mwyn annog presenoldeb da a gwaith tîm.
- Fforwm i ddatblygu grŵp o aelodau sydd â'r arbenigedd a'r berchnogaeth i arwain trafodaethau ariannol yn y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol.

4.2 Rhoddodd y Panel ystyriaeth i fanylion diweddaraf y cynigion cyllidebol cychwynnol yn ei gyfarfod diwethaf (12 Chwefror, 2026). Bydd crynodeb o drafodaethau'r Panel yn cael ei gyflwyno ar lafar yn y cyfarfod gan y Cyng Geraint Bebb, Cadeirydd y Panel.

5. Y BROSES AR GYFER YMGYNGHORI

5.1 Roedd ymgynghori ar y cynigion cychwynnol gyda Fforwm Cyngorau Tref a Chymuned, Fforwm Pobl Hyn a Fforwm Cyllid Ysgolion Ynys Mon.

6. MATERION SGRIWTINI ALLWEDDOL

6.1 Mae proses gosod cyllideb 2026/27 yn rhoi cyfle i Aelodau Etholedig ystyried a herio goblygiadau'r gyllideb ddrafft. Derbyniwyd mewnbwn hefyd trwy'r Panel Sgrwtini Adnoddau sydd wedi rhoi ystyriaeth fanwl i'r cynigion cyllidebol drafft terfynol. Yn y rhan hon o'r broses, gofynnir yn awr i'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol gytuno ar ymateb ffurfiol i'w gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith ar gynigion drafft terfynol y Cyngor ar gyfer cyllideb refeniw 2026/27 (gan ddefnyddio'r themau sgrwtini allweddol ym mharagraff 5 uchod).

6.2 Yng ngoleuni'r broses gosod cyllideb ar gyfer 2026/27 hyd yma, cynigir y dylai'r Pwyllgor:

- i. Ystyried y cynigion cyllidebol a chynnig sylwadau gall y Pwyllgor Gwaith eu hystyried cyn cytuno ar ei gynigion ar 24 Chwefror, 2026.

- ii. Archwilio effeithiau tebygol y cynigion ar ddinasyddion.

- iii. Dod i farn am lefel y Dreth Gyngor ar gyfer 2026/27.

7. Asesiadau effaith

7.1. Effeithiau posibl ar grwpiau gwarchodedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2026/27

7.2. Effeithiau posibl ar bobl sy'n dioddef anfantais economaidd-gymdeithasol (penderfyniadau strategol)

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2026/27

7.3. Effeithiau posibl ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2026/27.

7.4. Effaith posibl ar darged Carbon Sero Net y Cyngor -

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2026/27.

8. Goblygiadau ariannol

Mae'r adroddiad hwn yn trafod y broses ar gyfer gosod cyllideb y Cyngor ar gyfer 2026/27, sy'n cynnwys ystyriaeth o'r cynigion drafft cychwynnol ar gyfer y cyllidebau refeniw.

9. Atodiadau

Adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) ar y cyllidebau refeniw arfaethedig ar gyfer 2026/27 (isod).

10. Awdur yr adroddiad a phapurau cefndir

Marc Jones, Pennaeth Swyddogaeth Adnoddau / Swyddog 151

CYNGOR SIR YNYS MÔN

ADRODDIAD I:	PWYLLGOR GWAITH
DYDDIAD:	24 CHWEFOR 2026
PWNC:	CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG A CHYLLIDEB 2026/27
DEILYDD PORTFFOLIO:	CYNG ROBIN WILLIAMS – DIRPRWY ARWEINYDD A DEILYDD PORTFFOLIO CYLLID, BUSNES CORFFORAETHOL A PHROFIAD Y CWSMER
PENNAETH GWASANAETH:	MARC JONES - CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151
AWDUR YR ADRODDIAD:	MARC JONES
FFÔN:	01248 752601
E-BOST:	rmjfi@ynysmon.llyw.cymru
AELODAU LLEOL:	Amherthnasol

A – Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau:

1. CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG A CHYLLIDEB 2026/27

1.1 Pwrpas

Mae'n ofynnol i'r Pwyllgor Gwaith gytuno ar nifer o faterion allweddol mewn perthynas â chyllideb 2026/27. Yn dilyn hynny, gellir cyflwyno'r argymhellion terfynol i'r Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 5 Mawrth 2026. Dyma'r materion y mae angen cytuno arnynt:-

- Cyllideb Refeniw'r Cyngor a'r Dreth Gyngor sy'n deillio o hynny ar gyfer 2026/27;
- Cynllun Ariannol Tymor Canolig y Cyngor a ddiweddarwyd;
- Defnyddio unrhyw gyllid unwaith ac am byth i gefnogi'r gyllideb.

1.2 Crynodeb

Dengys y papur hwn gynigion manwl y gyllideb refeniw ar gyfer 2026/27 y mae angen eu hystyried a chytuno'n derfynol arnynt, a'r effaith ddilynol ar gyllideb refeniw Cyngor Sir Ynys Môn. Materion i'r Cyngor gytuno arnynt yw'r rhain, a gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith wneud argymhellion terfynol yn eu cylch i'r Cyngor.

Mae'r papur hefyd yn diweddarau'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig ac mae'n gosod cyd-destun ar gyfer gwaith ar gyllidebau'r Cyngor mewn blynyddoedd i ddod. Serch hynny, dylid nodi y caiff adroddiad pellach ar Gynllun Ariannol Tymor Canolig y Cyngor ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith yn hwyrach ymlaen yn y flwyddyn, ac efallai y bydd gwybodaeth ychwanegol am yr economi a'r setliad arfaethedig i lywodraeth leol yn y dyfodol yn fwy eglur bryd hynny.

2. ARGYMHELLION AR GYFER CYLLIDEB REFENIW 2026/27 A'R DRETH GYNGOR

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith :-

- Argymhell bod y Cyngor llawn yn derbyn y gyllideb refeniw ddrafft arfaethedig, a chynnydd o 5.1% yn y Dreth Gyngor ar gyfer eiddo Band D, gan olygu fod y gost yn 2026/27 yn £1,792.98, gan nodi y cyflwynir cynnig ffurfiol, fydd yn cynnwys prae-septau Heddlu Gogledd Cymru a Chynghorau Tref / Cymuned, i'r Cyngor ar 5 Mawrth 2026;
- Nodi argymhelliad y Swyddog Adran 151 y dylai'r Cyngor gadw o leiaf £10.4m o falansau cyffredinol;
- Nodi sylwadau'r Swyddog Adran 151 ynglŷn â chadernid yr amcangyfrifon, fel y nodir yn Adran 5 o Atodiad 1;
- Awdurdodi'r Swyddog Adran 151 i wneud unrhyw newidiadau angenrheidiol cyn cyflwyno'r cynigion terfynol i'r Cyngor;
- Cytuno y gellir defnyddio cyllid o'r gyllideb wrth gefn gyffredinol i gwrdd ag unrhyw bwysau annisgwyl ar gyllidebau seiliedig ar alw yn ystod y flwyddyn ariannol;

- Gofyn i'r Cyngor awdurdodi'r Pwyllgor Gwaith i ryddhau hyd at £250k o'r balansau cyffredinol os bydd y gyllideb wrth gefn gyffredinol yn cael ei hymrwymo'n llawn yn ystod y flwyddyn; - Dirprwyo i'r Swyddog Adran 151 yr hawl i ryddhau cyllid o hyd at £50k o'r gyllideb wrth gefn gyffredinol ar gyfer unrhyw eitem unigol. Ni ddylid caniatáu unrhyw eitem gwerth dros £50k oni bai bod y Pwyllgor Gwaith wedi rhoi ei ganiatâd ymlaen llaw; - Cadarnhau bod lefel Premiwm y Dreth Gyngor ar gyfer ail gartrefi a thai gwag yn aros ar 100%.		
B - Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a pham wnaethoch chi eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?		
Ystyriwyd nifer o opsiynau yn dilyn cyhoeddi'r gyllideb arfaethedig cychwynnol. Mae'r gyllideb arfaethedig derfynol yn ystyried y setliad terfynol i lywodraeth leol, safbwyntiau a fynegwyd yn ystod y broses ymgynghori a barn y Pwyllgor Sgriwtini.		
C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?		
Yn unol â Chyfansoddiad y Cyngor, mae'n rhaid i'r Pwyllgor Gwaith gyhoeddi ei gyllideb arfaethedig derfynol cyn i'r Cyngor ei ystyried.		
CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?		
Ydi. Bydd y Cyngor llawn yn penderfynu'n derfynol ar y gyllideb refeniw ar gyfer 2026/27 yn ei gyfarfod ar 5 Mawrth 2026.		
D - A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?		
Amherthnasol		
DD – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion hirdymor fel Ynys?	Wrth lunio'r gyllideb arfaethedig, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi ystyried ei ddyletswyddau statudol a'r amcanion a nodir yn ei Gynllun Corfforaethol.
2	A ragwelir y bydd y penderfyniad hwn yn atal costau/dibyniaeth ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?	Mae manylion unrhyw gynigion i wneud arbedion yn cael eu nodi yn yr adroddiad.
3	A fuom yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, nodwch gyda phwy.	Mae'r Cyngor wedi bod yn gweithio gyda chynghorau eraill a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i bwysu ar Lywodraeth Cymru am y setliad ariannol gorau posibl.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth gynllunio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad yn effeithio'n uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.	Cynhaliwyd trafodaethau ar y gyllideb arfaethedig yn y fforymau a ganlyn hefyd:- Fforwm Cyllid Ysgolion; Fforwm Pobl Hŷn; Fforwm Cynghorau Tref a Chymuned.
5	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Bydd unrhyw gynigion a gynhwysir yn y gyllideb derfynol ar gyfer 2026/27 yn ystyried yr effaith ar unrhyw grwpiau a warchodir.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei gael ar unrhyw un sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	Bydd y gyllideb yn golygu bod trethdalwyr Ynys Môn yn talu mwy o Dreth Gyngor. Mae'r rhai sydd dan anfantais economaidd-gymdeithasol yn fwy tebygol o fod yn gymwys am gymorth trwy'r Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor (CTRS) a dylai hynny olygu na fydd unrhyw effaith ariannol ar y rhai hynny sy'n wynebu anfantais economaidd-gymdeithasol, neu bydd yr effaith ariannol yn fychan iawn.

7	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	Ni nodwyd unrhyw effaith.
E - Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA) (gorfodol)	Mae'r Prif Weithredwr a'r TA wedi bod yn rhan o'r broses gosod y gyllideb o'r cychwyn cyntaf, ac maent yn cytuno â'r adroddiad ac yn cefnogi'r gyllideb arfaethedig derfynol.
2	Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)	Amherthnasol - adroddiad y Swyddog Adran 151 yw hwn.
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Mae'r Swyddog Monitro yn aelod o'r TA ac, yn sgil hynny, mae ei sylwadau wedi cael eu hystyried.
4	Adnoddau Dynol (AD)	-
5	Eiddo	-
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	-
7	Sgriwtini	Cafodd y gyllideb arfaethedig derfynol ei ystyried gan y Pwyllgor Sgriwtini yn ei gyfarfod 18 Chwefror 2026. Cyflwynir adroddiad llafar ar ganlyniadau'r cyfarfod hwn i'r Pwyllgor Gwaith.
8	Aelodau Lleol	Mae cyllideb y Cyngor yn berthnasol i bob Aelod ac ymgynghorwyd â nhw trwy gydol y broses gosod y gyllideb.
9	Unrhyw gyrff allanol / eraill	Gweler Adran 2 yn yr adroddiad.
F - Atodiadau		
- Atodiad 1 – Adroddiad manwl ar y Gyllideb Arfaethedig - Atodiad 2 – Crynodeb o'r Gyllideb Refeniw Arfaethedig 2026/27 fesul Gwasanaeth		
FF - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):		
- Cyllideb Arfaethedig Cychwynnol 2026/27 – Pwyllgor Gwaith – 27 Ionawr 2026 - Cyllideb Arfaethedig Cychwynnol 2026/27 – Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol – 21 Ionawr 2026 - Cynllun Ariannol Tymor Canolig ar gyfer 2026/27 – 2028/29 – Pwyllgor Gwaith – 23 Medi 2025		

1. CYFLWYNIAD A CHEFNDIR

- 1.1. Mae'r adroddiad hwn yn nodi'r gyllideb refeniw arfaethedig 2026/27. Mae'n un o gyfres o adroddiadau sy'n cyflwyno darlun cyffredinol o sefyllfa ariannol y Cyngor ac mae'n sicrhau fod cyllid y Cyngor yn cael ei ddyrannu i gwrdd â'i flaenoriaethau. Mae'r adroddiadau eraill yn y gyfres yn ymwneud â Rhaglen Gyfalaf y Cyngor a'r Strategaeth Gyfalaf, Datganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys y Cyngor a Ffioedd a Thaliadau.
- 1.2. Mae'r gyllideb refeniw a'r angen parhaus i ganfod arbedion refeniw yn cael eu llywio gan y Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC), a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2024, a gellir ei grynhoi fel a ganlyn:-

Tabl 1
Cynllun Ariannol Tymor Canolig 2026/27 - 2028/29

	2026/27 £'m	2027/28 £'m	2028/29 £'m
Cyllideb Refeniw Net a ddygwyd ymlaen	195.443	208.076	205.961
Pwysau ar y Gyllideb a Chwyddiant	12.634	5.138	4.263
Arbedion a ddygwyd ymlaen o'r flwyddyn flaenorol	0.000	(7.253)	(1.295)
Cyllideb Ddisymyd Ddiwygiedig	208.076	205.961	208.929
Cyllid Allanol Cyfun (CAC)(gan dybio cynnydd o 3.7% yn 2026/27 a 0.6% yn 2027/28 a 2028/29)	(140.867)	(141.712)	(142.576)
Y Dreth Gyngor (gan dybio cynnydd o 5% yn 2026/27 a 2027/28 a 3% yn 2028/29)	(59.956)	(62.954)	(64.843)
Cyfanswm Cyllid	(200.823)	(204.666)	(207.419)
Gofynion Cyllido Ychwanegol / Arbedion sydd angen eu gwneud	7.253	1.295	1.510
Prif Ragdybiaethau			
Dyfarniadau Cyflog - Staff nad ydynt yn Athrawon	3.6%	2.0%	2.0%
Dyfarniadau Cyflog - Athrawon (o fis Medi 2026)	4.8%	2.5%	2.0%
Chwyddiant Cyffredinol	3.6%	2.0%	2.0%

- 1.3. Roedd y ffigyrau a nodwyd yn y CATC yn seiliedig ar ragdybiaethau a gwybodaeth oedd ar gael pan luniwyd y CATC. Yn hytrach na darparu asesiad manwl gywir o'r gofyn cyllidebol, pwrpas y CATC yw darparu asesiad lefel uchel o'r bwloch posib yn y gyllideb.
- 1.4. Cwblhawyd nifer o elfennau ar ôl cyhoeddi'r CATC ac mae hynny wedi caniatáu mwy o sicrwydd wrth gyfrifo'r gyllideb ddisymyd. Nid yw chwyddiant yn cael gymaint o effaith gan ei fod wedi gostwng, ac mae'n haws amcangyfrif lefel chwyddiant ar gyfer y flwyddyn i ddod.
- 1.5. Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru (LIC) ei setliad dros dro ym mis Tachwedd 2025, a derbyniodd Ynys Môn gynnydd o 2.3% yn y CAC (ar ôl caniatáu am grantiau a drosglwyddwyd i mewn i'r setliad). Ychwanegwyd swm pellach o £112.8m at y cyllid ar gyfer llywodraeth leol ym mis Rhagfyr 2025, ac roedd cynnydd o 4.16% yn y CAC wedi'i addasu ar gyfer Ynys Môn. Mae hyn yn uwch na'r amcangyfrif oedd wedi'i gynnwys yn y CATC.
- 1.6. Er hynny, er gwaetha'r newidiadau hyn a'r ffaith fod y bwloch cyllido'n is na'r rhagolwg yn y CATC, mae'r sefyllfa ariannol yn parhau i fod yn heriol yn 2026/27 a'r ddwy flynedd ddilynol, ac mae disgwyl i gostau gynyddu oherwydd chwyddiant a chynnydd yn y galw, ond mae'n annhebygol iawn y bydd y cyllid gan LIC yn ddigon i gwrdd â chynnydd yn yr holl gostau.

- 2.1. Y GYLLIDEB ARFAETHEDIG GYCHWYNNOL** Yn ei gyfarfod ar 27 Ionawr 2026, trafododd y Pwyllgor Gwaith ei gyllideb arfaethedig gwreiddiol a'r setliad terfynol a gyhoeddwyd gan LIC ar 20 Ionawr 2026.
- 2.2.** Roedd y setliad terfynol yn uwch na'r rhagolygon yn y CATC, gyda'r Cyngor yn derbyn £144.584m, sef cynnydd o £8.698m (6.40%) mewn termau ariannol. Er hynny, ar ôl caniatáu ar gyfer grantiau sy'n trosglwyddo i'r setliad ac effaith newid yn sylfaen Dreth y Cyngor, y cynnydd wedi'i addasu oedd £5.777m (4.16%).
- 2.3.** Argymhellodd y Pwyllgor Gwaith gyllideb o £207.029m ar gyfer 2026/27 ac, ar sail CAC Allanol Cyfun terfynol o £144.584m, byddai angen cynnydd o 5.1% yn y Dreth Gyngor, yn ogystal â defnyddio £1.685m o falansau cyffredinol y Cyngor, i gydbwyso'r gyllideb.
- 2.4.** Wrth osod y gyllideb arfaethedig, roedd y Pwyllgor Gwaith yn cydnabod bod angen gwarchod gwasanaethau rheng flaen a chynyddu cyllidebau er mwyn darparu ar gyfer cynnydd yn y galw am wasanaethau Oedolion a Phlant, yn ogystal â sicrhau fod ysgolion yn derbyn y cyllid sydd ei angen arnynt i gwrdd â chynnydd mewn costau oherwydd chwyddiant. Roedd y cynnig hefyd yn buddsoddi £1.226m mewn gwasanaethau llai sy'n profi anawsterau wrth gynnal y gofynion statudol, yn ogystal â mynd i'r afael ag unrhyw risgiau i'r Cyngor sy'n dod i'r amlwg.
- 2.5.** Er nad yw'r Asesiad Gwario Safonol (AGS) wedi'i fwriadu fel mesur o lefel ddisgwyliedig cyllideb refeniw net y Cyngor, mae'n rhoi rhyw syniad p'un a yw lefel cyllideb y Cyngor yn rhesymol i'r Cyngor. Mae'r AGS ar gyfer 2026/27 yn £201.479m ac mae'r gyllideb arfaethedig, felly, yn 102.8% o'r AGS, sef yr un lefel â chyllideb 2025/26.
- 3.1. PWYLLGOR SGRIWTINI** Oherwydd yr oedi cyn derbyn y setliad dros dro a'r setliad terfynol, bu'n rhaid cwtogi amserlen y gyllideb ar gyfer 2026/27 er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn gallu gosod y Dreth Gyngor o fewn yr amserlen a nodir yn Neddf Llywodraeth Leol 1992 (Adran 30(6)). Bu i'r Panel Sgriwtini Cyllid hefyd archwilio cynigion buddsoddi gwasanaethau yn fanwl yn ei gyfarfod ar 8 Ionawr 2026, a chyflwynwyd sylwadau'r Panel i gyfarfod y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar 21 Ionawr 2026. Yn y cyfarfod hwnnw, penderfynodd y Pwyllgor gefnogi cyllideb arfaethedig cychwynnol y Pwyllgor Gwaith.
- 3.2.** Yn ei gyfarfod ar 18 Chwefror 2026, bu i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ystyried y gyllideb arfaethedig terfynol ymhellach, a chyflwynir adroddiad llafar ar drafodaethau'r Pwyllgor i'r cyfarfod hwn o'r Pwyllgor Gwaith.

Y GYLLIDEB ARFAETHEDIG TERFYNOL

- 4.1.** Nid oes unrhyw faterion wedi dod i'r amlwg ers cyhoeddi'r gyllideb arfaethedig cychwynnol sy'n golygu bod rhaid addasu'r gyllideb wariant net, ac mae cyfanswm yn parhau i fod yn £207.029m.
- 4.2.** Roedd y setliad terfynol yn cynnwys swm cychwynnol o £5,962 yn uwch na lefel y setliad dros dro, yn ogystal â'r cyllid ychwanegol. Gan mai swm bychan yn unig yw hwn, mae'r un swm wedi'i ychwanegu at y gyllideb wrth gefn gyffredinol er mwyn sicrhau fod y gyllideb yn parhau i gydbwyso.
- 4.3.** Bydd arian wrth gefn sylweddol yn cael ei ddefnyddio i gydbwyso cyllideb 2026/27, ac mae cyfanswm o £12.35m wedi cael ei ddefnyddio i gydbwyso'r gyllideb yn ystod y 3 blynedd ariannol diwethaf. Yn seiliedig ar y rhagolygon presennol, efallai y bydd yn bosib defnyddio arian wrth gefn eto yn 2027/28 i gyfrannu at y cyllid cyffredinol. Dim ond gohirio'r angen i ostwng cyllideb refeniw net y Cyngor mae defnyddio arian wrth gefn yn ei wneud, ac nid yw defnyddio arian wrth gefn yn ateb parhaol i'r sefyllfa ariannol sy'n wynebu'r Cyngor.
- 5.1. CADERNID YR AMCANGYFRIFONO** dan Adran 25 Deddf Llywodraeth Leol 2003, mae'n ofynnol i'r Prif Swyddog Cyllid adrodd ar gadernid amcangyfrifon y gyllideb a digonolrwydd y cronfeydd wrth gefn ariannol arfaethedig.
- 5.2.** Mae amcangyfrifon yn y gyllideb yn seiliedig ar ragdybiaethau ynglŷn â gwariant ac incwm yn y dyfodol ac mae'r rhagdybiaethau'n cynnwys elfen o risg. Gellir lliniaru effaith y risg hwn drwy lunio cynlluniau a chyllidebau wrth gefn a chreu cronfeydd wrth gefn ariannol.
- 5.3.** Nid yw cadernid yr amcangyfrifon yn y gyllideb yn cyfeirio'n unig at p'un a ydynt wedi cael eu cyfrifo'n gywir. Mewn gwirionedd, mae nifer o gyllidebau yn seiliedig ar amcangyfrifon neu ragolygon, ac efallai bod elfen o risg ynghylch a fydd cynlluniau'n cael eu cyflawni neu

dargedau'n cael eu cyrraedd. Mae gwahanol risgiau allai effeithio ar y gyllideb yn cael eu hystyried yn eu tro isod:-

- **Risg Chwyddiant Tâl** – Mae risg chwyddiant yn isel pan fydd lefelau chwyddiant yn isel a'r newid cyffredinol yn y raddfa chwyddiant yn fychan, a dyna fu'r achos ers nifer o flynyddoedd. Nid oes cynnig tâl wedi cael ei wneud ar gyfer staff NJC ar gyfer 2026/27, ac nid yw LIC wedi dweud eto beth fydd y dyfarniad cyflog ar gyfer Athrawon o Fedi 2026, felly, mae cryn ansicrwydd yn parhau ynglŷn â chwyddiant tâl a, chan fod y bil cyflogau yn fwy na £100m, gallai camgymeriad o 1% yn y rhagdybiaeth ar gyfer chwyddiant tâl arwain at ddiffyg o £1m yn 2026/27. Mae'r risg yn cael ei liniaru gan fod y Cyngor yn dal cronfa wrth gefn glustnodedig i gyllido unrhyw bwysau oherwydd chwyddiant. Byddai'r arian yn cael ei ryddhau i gyllido unrhyw anghenion ychwanegol yn y gyllideb gyflogau, a byddai'r gyllideb hirdymor yn cael ei chywiro yn 2027/28.
- **Risg Chwyddiant Prisiau** – Mae'r mesur chwyddiant cyffredinol (y Mynegai Prisiau Defnyddwyr - MPD) wedi gostwng yn ôl i lefelau mwy arferol o thua 3%, ac mae disgwyl iddo ostwng yn ystod 2026, i gyfradd targed Banc Lloegr, sef 2%. Er hynny, gallai perfformiad yr economi yn ystod y misoedd nesaf effeithio ar y rhagolygon p'un a welir cynnydd pellach mewn trethi neu dorri gwariant cyhoeddus, a ph'un a fydd prisiau ynni byd-eang yn codi. Gallai'r rhagolygon fod Banc Lloegr am dorri'r gyfradd sylfaenol hefyd arwain at gynydd mewn chwyddiant.

Mae'r MPD yn fesur cyffredinol o chwyddiant, a gallai meysydd gwariant penodol brofi chwyddiant uwch neu is na'r MPD. Beth bynnag fydd yn digwydd i chwyddiant, nid oes disgwyl iddo godi'n sylweddol, a ni ddylai amrywio mwy nag 1% o gymharu â'r ffigwr a ddefnyddiwyd wrth lunio'r gyllideb. Oherwydd hyn, dim ond bychan fydd yr effaith ariannol yn 2026/27 a gellir ei gyllido o Gronfa Wrth Gefn Chwyddiant y Cyngor.

- **Risg Cyfraddau Llog** – Mae cyfraddau llog yn effeithio ar gyllideb refeniw un flwyddyn unigol yn sgil y llog a enillir – h.y. mae cynnydd yn y gyfradd llog yn fuddiol. Mae Strategaeth Rheoli'r Trysorlys yr Awdurdod yn nodi bod rhaid buddsoddi ar sail diogelwch a hylifedd y buddsoddiad yn y lle cyntaf, ac nid yw enillion ar fuddsoddiadau'n gymaint o flaenoriaeth. Nid yw'r gyllideb, felly, yn ddibynnol ar enillion uchel ar fuddsoddiadau. Mae cyfraddau llog wedi aros yn uchel, ac mae'r Cyngor wedi derbyn enillion o dros 4% ar fuddsoddiadau. Wrth osod y gyllideb, mae amcangyfrif o'r llog y mae'r Cyngor yn ei dderbyn wedi'i gynnwys yn y gyllideb, ond mae risg na fydd y gyllideb yn cael ei gwireddu os yw cyfraddau llog yn dechrau gostwng yn gyflym, neu os yw'r cyllid sydd ar gael i'w fuddsoddi yn is na'r disgwyl. Mae'r mwyafrif o'r llog sy'n cael ei dalu gan y Cyngor yn gysylltiedig â benthyciadau cyfradd sefydlog ac ni fyddant yn newid os bydd cyfraddau llog yn codi. Ystyrir, felly, bod y risg cyfraddau llog yn isel ac, fel yn y gorffennol, mae hwn yn risg sy'n digolledu am risg chwyddiant, oherwydd os yw un yn cynyddu, mae'r llall yn debygol o gynyddu hefyd.

- **Risg Grantiau** – Dyma risgiau sy'n gysylltiedig â nifer fawr o grantiau penodol a ddyfernir gan LIC, neu gyrff eraill, sy'n darparu dros £30m o gyllid ychwanegol. Mae'r setliad terfynol yn dangos cynnydd o 2%, mewn termau cyffredinol, yn y cyllid grant ar gyfer Cymru gyfan, ond gallai grantiau unigol weld cynnydd mwy neu lai na'r ffigwr hwn. Nid yw lefel penodol y cyllid ar gyfer Ynys Môn yn eglur eto ar gyfer yr holl grantiau. Er mai'r ymateb cyntaf yw dweud bod rhaid i'r gwariant cysylltiedig ddod i ben hefyd pan fydd grant yn dod i ben, mae risg na fydd hyn bob amser yn bosib. Efallai na fydd hyn

yn bosib pan fydd telerau contractau'n golygu na ellir torri gwariant mor gyflym â'r incwm, neu gallai olygu talu costau diswyddo nad ydynt yn cael eu cyllido. Efallai na fydd yn bosib os yw'r Cyngor yn penderfynu bod rhaid parhau â'r gwariant gan fod y gweithgaredd a gyllidir o bwys mawr er mwyn cyflawni blaenoriaethau'r Cyngor. Er mwyn lliniaru'r risg hwn, rydym yn ceisio sicrhau ein bod yn meddu ar y wybodaeth orau ar gyfer bob grant, ond ni ellir diystyru'n llwyr newidiadau sylweddol yn ystod y flwyddyn.

- **Risgiau Incwm** – Mae'r gyllideb yn seiliedig ar sicrhau cynnydd cyffredinol o 3% mewn ffioedd, ac mae nifer o wasanaethau wedi rhagdybio cynnydd o hyd at 3%. Mae rhai cyllidebau wedi cael eu hail-ddatgan hefyd er mwyn adlewyrchu lefelau casglu incwm hanesyddol. Os yw elastigedd y galw am Wasanaethau'r Cyngor yn golygu bod y galw'n gostwng, ac nad yw targedau incwm yn cael eu cyflawni, gallai hynny olygu bod cyllidebau net yn gorwario. Gallai'r argyfwng costau byw gael effaith ar yr incwm a gynhrychir gan wasanaethau megis hamdden, meysydd parcio, cynllunio a rheoliadau adeiladu, oherwydd gallai defnyddwyr ddewis gwario llai ar y gwasanaethau hyn nad ydynt yn hanfodol. Bydd angen monitro'r cyllidebau net yn ofalus ac, os bydd rhaid, cwtogi gwariant i gyd-fynd â'r gostyngiad mewn incwm.
- **Risg yn gysylltiedig â'r Galw** – Gall nifer o wasanaethau weld newid yn y galw am eu gwasanaethau. Gellir rhagdybio rhai a'u cynnwys wrth osod y gyllideb, e.e. newid mewn niferoedd disgyblion. Mae eraill yn anoddach eu darogan, a gall cynnydd bychan mewn niferoedd gael effaith sylweddol ar gostau. Mae cyllideb 2026/27 yn seiliedig ar y galw presennol am wasanaethau ym maes gofal cymdeithasol, anghenion dysgu ychwanegol ac atal digartrefedd, er bod risg y gallai'r galw barhau i gynyddu yn 2026/27 a'i fod yn uwch na'r ddarpariaeth yn y gyllideb. Byddai hyn yn golygu fod y gwasanaethau hynny sy'n cael eu heffeithio yn gorwario, a byddai'n rhaid cyllido'r gorwariant o arian wrth gefn a balansau cyffredinol y Cyngor.
- **Risg Optimistiaeth** – Yn y gorffennol, mae'n debyg na'r risg mwyaf o dan yr amgylchiadau presennol yw bod yr Awdurdod, Aelodau a Swyddogion yn rhy optimistaidd ynglŷn â'r arbedion a wneir, neu na fydd y galw am wasanaethau, a gofal cymdeithasol yn benodol, yn cynyddu'n sylweddol. Mae'r gyllideb ar gyfer 2026/27 yn cynnwys dros £0.9m o addasiadau er mwyn adlewyrchu patrymau gwariant neu incwm hanesyddol. Mae risg na fydd y newidiadau sy'n cael eu gwneud yn cael eu hadlewyrchu yn yr incwm a gwariant gwirioneddol yn 2026/27 ond, unwaith eto, mae'r risg yn isel a byddai'n cael ei gyllido o'r balansau cyffredinol pe byddai'r risg yn cael ei wireddu.
- **Y risg o fod yn rhy ofalus** – Mae'r risg hwn yn cyferbynnu â'r risg optimistiaeth: y perygl ein bod yn rhy ofalus wrth lunio ein cyllidebau a'u bod felly'n uwch na'r gofyn, a byddai hynny'n arwain at osod Dreth Gyngor sy'n uwch na'r gofyn, rhywbeth y mae Aelodau'n awyddus ei osgoi. Mae'r Swyddog Adran 151 yn fodlon â'r broses gosod cyllideb a bod y gyllideb a osodwyd yn asesiad teg o'r adnoddau sydd eu hangen ar bob gwasanaeth, ar sail y ffactorau perthnasol sy'n bodoli ar hyn o bryd.
- **Premiwm y Dreth Gyngor** – Pan osodir sylfaen y dreth, cydnabyddir y gall nifer y tai gwag ac ail gartrefi newid yn ystod y flwyddyn ac, o ganlyniad, dim ond 80% o'r eiddo cymwys sy'n cael eu cynnwys yn sylfaen y dreth. Mae hyn yn gwarchod cyllideb y Cyngor petai'r niferoedd yn gostwng yn sylweddol. Er hynny, dylid nodi bod nifer y tai gwag a ddefnyddiwyd i gyfrifo sylfaen y dreth wedi codi o 544 eiddo ym mis Hydref 2024 i 568 eiddo ym mis Hydref 2025. Roedd nifer yr ail gartrefi wedi codi o 2,443 eiddo i 2,616 eiddo yn ystod yr un cyfnod.

Mae sawl ffactor yn dylanwadu ar nifer yr ail gartrefi, ac mae'r niferoedd wedi cynyddu yn ystod 2025 wrth i'r Swyddfa Brisio drosglwyddo eiddo hunanarlwyo o'r gofrestr Trethi Annomestig yn ôl i'r gofrestr Dreth Gyngor, a hynny oherwydd nad yw'r eiddo wedi cael ei osod am ddigon o nosweithiau i gwrdd â gofynion y trothwy uwch. Mae risg sylweddol y gallai eiddo ddychwelyd i'r gofrestr Trethi Annomestig yn 2026/27 wrth i berchnogion gyflwyno apeliadau llwyddiannus yn erbyn y penderfyniad gwreiddiol, neu eu bod bellach yn gosod yr eiddo am y nifer penodedig o nosweithiau. Er mwyn

lliniaru'r risg, mae £900k yn cael ei gadw mewn cronfa wrth gefn glustnodedig er mwyn cyllido costau unrhyw ad-daliadau ac fel mesur lliniaru os bydd yr incwm yn gostwng yn 2026/27.

Dyluniwyd y premiwm i annog perchnogion ail gartrefi i werthu neu osod eu heiddo, ond gallai hefyd annog mwy o berchnogion i beidio â thalu neu osgoi talu trwy drosglwyddo i drethi busnes neu ddefnyddio dulliau eraill i osgoi talu. Er mwyn lliniaru'r risg, cyflogir staff ychwanegol i adnabod achosion o osgoi talu trethi ac, yn sgil hynny, sicrhau fod llai o bremiwm yn cael ei golli. Gan fod y Pwyllgor Gwaith wedi ymrwymo i ddefnyddio'r cyfan o'r premiwm ychwanegol i fynd i'r afael â phroblemau a achosir gan niferoedd uchel o ail gartrefi ar Ynys Môn, byddai unrhyw ostyngiad sylweddol yn yr incwm yn arwain at gwtogi'r cyllid sydd ar gael ar gyfer y cynlluniau hyn yn y dyfodol.

Incwm y Dreth Gyngor – Mae incwm y Dreth Gyngor yn seiliedig ar gyfrifiad sail y dreth ym mis Tachwedd yn ystod y flwyddyn ariannol flaenorol. Mae sail y dreth yn newid yn gyson yn ystod y flwyddyn, wrth i eiddo newydd gael eu hychwanegu ac wrth ganiatáu eithriadau a disgowntiau person sengl. Ni ellir amcangyfrif y newidiadau hyn ac, yn ddieithriad, maent yn arwain at wahaniaeth rhwng y swm gwirioneddol a gesglir a'r gyllideb.

Gallai'r argyfwng costau byw effeithio ar raddfa gasglu'r Cyngor hefyd, wrth i fwy o deuluoedd wynebu problemau ariannol oherwydd bod prisiau'n codi. Gallai'r cynnydd arfaethedig yn lefel y Dreth Gyngor hefyd effeithio ar y cyfraddau casglu. Gallai hyn arwain at golled ariannol yn 2026/27, neu yn y dyfodol, pan fydd rhaid, yn y pendraw, ddileu dyledion nad oes modd eu casglu.

- 5.4. Ar ôl ystyried yr holl risgiau a nodir uchod, a'r camau lliniaru, barn y Swyddog Adran 151 yw bod y cyllidebau'n gadarn a chyraeddadwy, ac mae lefel iach balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn clustnodedig presennol y Cyngor yn ddigonol i liniaru'r risgiau a nodwyd.

6. CRONFEYDD CYFFREDINOL A PHENODOL

- 6.1. Mae'r gyllideb arfaethedig yn cynnwys nifer o ragdybiaethau ynglŷn â lefelau incwm a gwariant tebygol yn ystod y blynyddoedd nesaf. Yn ddieithriad, felly, mae'r gyllideb arfaethedig yn cynnwys nifer o risgiau ariannol. Cyfeirir atynt ym mharagraff 5, uchod.
- 6.2. Mae'n rhaid i'r Swyddog Adran 151 adolygu unrhyw gyllidebau neu gronfeydd wrth gefn yn eu cyfanrwydd, ar y cyd â'r gyllideb sylfaenol a'r risgiau ariannol sy'n wynebu'r Awdurdod. Dylai'r adolygiad hefyd ystyried y tymor canol, lle bo angen, ac ystyried datblygiadau allweddol a allai gael effaith ar yr angen a'r defnydd a wneir o adnoddau unwaith ac am byth.
- 6.3. Mae'r agwedd mewn perthynas â rheoli risgiau cyllidebol a diogelu iechyd ariannol y Cyngor yn gadarn ar hyn o bryd. Mae hyn yn arbennig o wir pan fydd angen diogelu cyllid unwaith ac am byth yn ddigonol er mwyn cyllido newidiadau strategol / trawsnewidiol yn y dyfodol, yn hytrach na chyllido gorwariant sylweddol ar y gyllideb sylfaenol.
- 6.4. Ystyriwyd yr angen i gadw'r gostyngiad uniongyrchol mewn gwariant, a'r effaith yn sgil hynny ar wasanaethau, cyn ised â phosib. Fodd bynnag, rhaid cydbwysu hyn yn erbyn yr angen i sicrhau sefydlogrwydd ariannol y Cyngor yn y tymor canol a'r tymor hir, a dylid gwneud arbedion yn raddol ac mewn ffordd strwythuredig yn y blynyddoedd nesaf. Mae rhywfaint o risg bob amser hefyd y ceir gwariant neu orwariant annisgwyl, oherwydd pwysau mwy cyffredinol ar gyllidebau gwasanaeth, ac mae'n rhaid i'r cronfeydd wrth gefn hefyd fod yn ddigon i ymdopi â'r pwysau hwn.
- 6.5. Ar 1 Ebrill 2025, roedd gan y Cyngor £15.71m yn ei gronfeydd wrth gefn cyffredinol (ar ôl caniatáu am y £2.46m a ddefnyddiwyd i gydbwysu cyllideb 2025/26), ac mae hyn yn cyfateb i 8.0% o gyllideb refeniw net y Cyngor ar gyfer 2025/26, neu 9.1% o beidio â chynnwys cyllideb datganoledig i ysgolion. Ni wnaed unrhyw ddyraniadau o'r gronfa wrth gefn gyffredinol yn ystod y flwyddyn a rhagwelir tanwariant o £3.23m yn y gyllideb ar gyfer 2025/26. Mae'r amcangyfrif o'r balans diwygiedig felly yn £18.94m, neu 9.7% o gyllideb refeniw net 2025/26.

- 6.6.** Ar ddechrau blwyddyn ariannol 2025/26, roedd gan ysgolion falansau gwerth £5.07m, ond rhagwelir iddynt ostwng i £2.82m erbyn diwedd 2025/26. Disgwylir i ysgolion ddefnyddio'r rhan fwyaf o'u balansau i gyllido cyllideb 2026/27.
- 6.7.** Mater i'r Cyngor ei benderfynu yw lefel y balansau cyffredinol, yn seiliedig ar argymhelliad Swyddog Adran 151 y Cyngor, ond, fel rheol gyffredinol, ystyrir bod 5% o'r gyllideb refeniw net yn lefel dderbyniol. Mae barn yn amrywio ynglŷn â p'un a ddylai'r gyllideb refeniw net eithrio'r gyllideb datganoledig ysgolion, gan fod ysgolion yn dal eu balansau eu hunain i gwrdd â chostau annisgwyl. Ar sail y sefyllfa ariannol bresennol, mae cryn hyder y bydd lefel y balansau cyffredinol yn fwy na 5% o'r gyllideb refeniw net ar ddechrau blwyddyn ariannol 2026/27.
- 6.8.** Ar ôl ystyried lefel balansau cyffredinol y Cyngor, balansau ysgolion, cronfeydd wrth gefn clustnodedig a chyllidebau wrth gefn, mae'r Swyddog Adran 151 yn fodlon bod sefyllfa ariannol y Cyngor yn ddigon cadarn i wrthsefyll unrhyw anawsterau a all godi yn ystod 2026/27 os na fydd digon o gyllid yn y gyllideb refeniw arfaethedig i gwrdd â chostau gwirioneddol y Cyngor yn 2026/27.

7. Y DRETH GYNGOR

- 7.1.** Yn 2025/26, roedd y Dreth Gyngor ar gyfer eiddo Band D yn £1,705.95, ac yn yr 16^{eg} safle o blith yr 22 Awdurdod yng Nghymru. Mae'n is na chyfartaledd Cymru, sef £1,784. Yr hyn sy'n bwysicach i Ynys Môn yw'r gymhariaeth â'r 5 awdurdod arall yng Ngogledd Cymru. Dangosir hyn yn Nhabl 2, isod:-

Tabl 2
Cymhariaeth o Daliadau Dreth Gyngor ar gyfer Awdurdodau Gogledd Cymru

Awdurdod	Tâl Band D 2025/26 £	Swm Uwch na / o Dan Ynys Môn £	Canran Uwch na / o Dan Ynys Môn %
Ynys Môn	1,705		
Gwynedd	1,907	202	11.86%
Conwy	1,888	183	10.73%
Sir Ddinbych	1,780	74	4.37%
Sir y Fflint	1,816	110	6.46%
Wrecsam	1,746	41	2.40%

- 7.2.** Y gyllideb Dreth Gyngor ar gyfer 2026/27 (cyn cynyddu'r Dreth Gyngor ond ar ôl addasu ar gyfer y newid yn Sylfaen y Dreth Gyngor a'r premiwm) yw £57.81m. Felly, mae pob 1% o gynnydd yn cynhyrchu £578k ychwanegol (ond bydd rhaid tynnu'r cynnydd fyddai ei angen yn y gyllideb ar gyfer Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor).
- 7.3.** Ar ôl ystyried cyfanswm y setliad terfynol, sef £144.584m, y gofyn cyllidebol diwygiedig o £207.029m (gweler Atodiad 2) a defnyddio £1.685m o arian wrth gefn, byddai angen £60.760m o gyllid Dreth Gyngor. I gyllido'r gofyn cyllidebol diwygiedig, byddai angen cynnydd o 5.1% yn y Dreth Gyngor, gan olygu fod y tâl ar gyfer eiddo Band D yn codi i £1,792.98, sef cynnydd o £87.03, neu £1.67 yr wythnos.

8. ASESIAD O'R EFFAITH AR GYDRADDOLDEB

- 8.1.** Wrth ddarparu ei wasanaethau, mae'n rhaid i'r Cyngor fod yn ymwybodol o'i ddyletswyddau o dan Reoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Dyletswyddau Statudol) (Cymru) 2011 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 i asesu effaith penderfyniadau ariannol allweddol ar grwpiau gwarchodedig, a rhoi sylw dyledus i ganlyniad asesiadau o'r fath.
- 8.2.** Ni fydd y gyllideb arfaethedig yn cael effaith ar unrhyw un o'r grwpiau gwarchodedig a nodir yn y Rheoliadau ac, o ganlyniad, ni ystyrir bod angen unrhyw Asesiadau o'r Effaith ar Gydraddoldeb.

9. DIWEDDARU'R CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG

- 9.1. Fel y nodwyd ym mharagraff 1, uchod, mae'r sefyllfa cyllido a chostau staffio wedi newid yn sylweddol ers i'r Cyngor gymeradwyo'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC) ym mis Medi 2025.
- 9.2. Y prif faes sy'n creu ansicrwydd o ran y CATC yn y dyfodol yw chwyddiant a'i effaith ar ddyfarniadau cyflog yn y dyfodol, ac mae'r argyfwng costau byw a'i effaith ar y galw am wasanaethau'r Cyngor yn ffactor sylweddol hefyd.
- 9.3. Mae'r CATC a ddiweddarwyd ar gyfer 2027/28 a 2028/29 i'w weld yn Nhabl 3 isod:-

Tabl 3
Crynodeb o'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig 2027/28 a 2028/29

	2027/28 £'m	2028/29 £'m
Cyllideb Refeniw Net a ddygwyd ymlaen	207.029	212.141
Pwysau ar y gyllideb a chwyddiant	5.112	4.242
Arbedion a ddygwyd ymlaen o'r flwyddyn flaenorol	0.000	(2.892)
Cyllideb Ddisymyd Ddiwygiedig	212.141	213.491
Cyllid Allanol Cyfun (CAC) (gan dybio cynnydd o 0.6% yn 2027/28 a 2028/29)	(145.451)	(146,324)
Y Dreth Gyngor (gan dybio cynnydd o 5% yn 2027/28 a 3% yn 2028/29)	(63.798)	(65.712)
Cyfanswm Cyllid	(209.249)	(212.036)
Gofynion Cyllido / Arbedion Ychwanegol	2.892	1.455
Prif Ragdybiaethau		
Dyfarniadau Cyflog - Staff nad ydynt yn Athrawon	2.0%	2.0%
Dyfarniadau Cyflog - Athrawon	2.5%	2.0%
Chwyddiant Cyffredinol	2.0%	2.0%

Mae amcangyfrif y CATC uchod yn seiliedig ar nifer o ragdybiaethau a gallant newid wrth i ni symud tuag at 2027/28, ond mae'r cynllun yn dangos y bydd angen torri gwariant y gyllideb refeniw net yn sylweddol yn 2027/28, a bydd angen cynnydd uwch na chwyddiant yn y Dreth Gyngor hefyd. Gellir gwrthbwysu hyn yn rhannol eto trwy ddefnyddio mwy o arian wrth gefn ond, unwaith eto, nid yw hyn ond yn gohirio'r angen i dorri'r gyllideb tan 2027/28.

- 9.4. Mae sefyllfa cyllid cyfalaf hefyd yn cael effaith ar y gyllideb refeniw yn y dyfodol, gan nad yw lefel bresennol y cyllid yn ddigon i gynnal adeiladau a ffyrdd y Cyngor i'r safon bresennol, yn ogystal â buddsoddi mewn cerbydau a chaledwedd TG newydd. Bydd y diffyg cyllid cyfalaf yma yn golygu bod costau trwsio a chynnal a chadw holl asedau'r Cyngor yn cynyddu wrth i'w hoes ddefnyddiol gael ei ymestyn. Bydd rhaid ystyried buddsoddi a rhesymoli asedau er mwyn sicrhau y gellir cynnal gwasanaethau, yn ogystal â lleihau'r costau ychwanegol y bydd rhaid i'r gyllideb refeniw eu hysgwyddo yn y dyfodol.
- 9.5. Gallai'r sefyllfa wella yn 2027/28 a 2028/29, gan fod disgwyl i chwyddiant ostwng a chyrraedd targed Banc Lloegr, sef 2%, gan lacio'r pwysau ar gostau. Rhagwelir hefyd y bydd twf economaidd yn gwella, a gallai olygu fod y cyllid gan LIC yn cynyddu. Fodd

bynnag, gallai llywodraeth wahanol fod mewn grym yn dilyn etholiadau'r Senedd, ac efallai na roddir yr un flaenoriaeth i lywodraeth leol.

- 9.6.** Y ffactor anhysbys fydd y galw am ofal cymdeithasol a gwasanaethau digartrefedd, a gallant roi pwysau sylweddol ar gyllidebau os bydd y galw yn y meysydd hyn yn cynyddu. Bydd unrhyw gynnydd sylweddol yn y galw'n effeithio ar y rhagolygon a ddangosir yn Nhabl 3.
- 9.7.** Cynllun dangosol yn unig sydd i'w weld yn Nhabl 3, ac mae'n seiliedig ar y rhagdybiaeth fod y gyllideb refeniw net ar gyfer 2026/27 yn cael ei chynyddu yn unol â chwyddiant. Fodd bynnag, nodir y gallai'r Pwyllgor Gwaith ddewis gosod cyllideb refeniw net is, ynghyd â chynnydd is yn y Dreth Gyngor. Cyflwynir CATC wedi'i ddiweddarau i'r Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2026.

10. CASGLIADAU

- 10.1.** Mae'n bwysig bod y gyllideb a osodir yn gyraeddadwy a'i bod yn adlewyrchu'r galwadau a wynebir gan wasanaethau ar hyn o bryd, er y nodir y byddai'r argyfwng costau byw, os yw'n parhau, yn cael effaith sylweddol ar gyllideb y Cyngor. Nid yw'r sefyllfa ariannol sy'n wynebu'r Cyngor yn unigryw i Fôn, mae'r 22 gyngor arall yng Nghymru'n wynebu'r un sefyllfa hefyd, yn ogystal â mwyafrif helaeth o gynghorau yn Lloegr.
- 10.2.** Mae'r setliad i lywodraeth leol yn uwch na'r rhagolygon gwreiddiol ond, er hynny, nid yw'r cynnydd yn y setliad yn ddigon i gwrdd â chynnydd mewn costau sy'n deillio o ddyfarniadau cyflog, chwyddiant a mwy o alw am wasanaethau. Yn ôl y disgwyl, yr unig ddewis sydd gan y Cyngor er mwyn gosod cyllideb gytbwys, wrth gynnal gwasanaethau a darparu ar gyfer cynnydd yn y galw, yw torri'r gyllideb, ynghyd â chynyddu'r Dreth Gyngor a defnydd rheoledig o arian wrth gefn.
- 10.3.** Mae sefyllfa ariannol gyffredinol y Cyngor yn parhau i fod yn gymharol gryf ac mae tanwariant yn cael ei ragweld yn 2025/26. Bydd hyn yn golygu fod y balansau cyffredinol yn parhau i fod yn iach ac yn uwch na'r isafswm a argymhellir, sef 5% o wariant net. Mae defnyddio arian wrth gefn i gydbwyso cyllideb 2026/27 yn strategaeth cymharol ddiogel, ond nid yw'n strategaeth y gellir ei defnyddio yn y tymor hir. Mae'n bosib y gellir defnyddio arian wrth gefn eto i gydbwyso'r gyllideb yn 2027/28, ond bydd angen asesu hyn ymhellach yn ystod 2026, cyn gosod cyllideb 2027/28.
- 10.4.** Gallai'r sefyllfa wella yn 2027/28, ond byddai'n rhaid i'r economi dyfu, fyddai wedyn yn cynyddu derbyniadau treth, a byddai angen i gyfraddau llog ostwng a chwyddiant fod yn isel. Byddai hynny'n sicrhau fod y cyllid sy'n cael ei ddarparu gan y llywodraeth o leiaf yn cynyddu ar yr un raddfa â chynnydd mewn costau. Y galw am wasanaethau yw'r elfen bwysig arall ac, os yw'r galw'n dechrau codi eto, bydd yn rhoi pwysau unwaith eto ar gyllidebau, gan olygu bod rhaid torri gwasanaethau neu fod y cynnydd yn y Dreth Gyngor yn uwch na chwyddiant.
- 10.5.** Felly, ym marn broffesiynol y Swyddog Adran 151, mae'r gyllideb refeniw arfaethedig ar gyfer 2026/27 yn cyflawni'r amcanion canlynol:-
- Sicrhau bod adnoddau ariannol digonol yn cael eu neilltuo i bob gwasanaeth er mwyn cwrdd â'r pwysau presennol ar y gyllideb a diwallu'r galw am y swyddogaethau statudol y mae'n rhaid i'r gwasanaethau eu darparu.
 - Defnyddio cyfuniad o dorri'r gyllideb, defnyddio arian wrth gefn a chynyddu'r Dreth Gyngor i osod cyllideb gytbwys.
 - Gosod lefel Dreth Gyngor sy'n cymharu ag asesiad Llywodraeth Cymru o lefel Dreth Gyngor Ynys Môn, ac sy'n cyd-fynd â'r Dreth Gyngor a osodwyd gan awdurdodau eraill yng Nghymru sy'n debyg o ran maint a'r math o awdurdod.

ARGYMHELLION

- 11.1.** Argymell bod y Cyngor llawn yn derbyn y gyllideb refeniw ddrafft arfaethedig a'i fod yn cynyddu'r Dreth Gyngor ar eiddo Band D gan 5.1%, gan olygu fod y gost ar gyfer 2026/27 yn £1,792.98.

Y GYLLIDEB ARFAETHEDIG DERFYNOL 2026/27 FESUL GWASANAETH

	Cyllideb Arfaethedig Derfynol 2026/27 £'m
Addysg a Diwylliant	73.378
Gwasanaethau Oedolion	45.377
Gwasanaethau Plant	18.606
Gwasanaethau Tai	2.098
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	21.419
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	6.172
Trawsnewid Corfforaethol	8.822
Adnoddau	4.248
Busnes y Cyngor	2.380
Rheolaeth Gorfforaethol	0.878
Cyfanswm Cyllidebau Gwasanaeth	183.378
Costau Corfforaethol a Democrataidd	3.487
Ailgodi tâl ar y CRT	(0.865)
Cefnogaeth ar gyfer Cynlluniau Cymorth Lleol i Brynu Tai	1.050
Ardollau	5.450
Cyllido Cyfalaf	5.396
Budd-daliadau a Roddir	0.110
Rhyddhad Trethi Dewisol	0.108
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	7.716
Cyfanswm Cyllidebau a Ddyrannwyd	205.830
Cyllidebau wrth Gefn Cyffredinol ac Eraill	1.199
Cyfanswm Cyllideb 2026/27	207.029
Cyllidir Gan	
Grant Cynnal Refeniw	120.504
Trethi Annomestig	24.081
Y Dreth Gyngor (yn cynnwys Premiwm y Dreth Gyngor)	60.759
Cronfeydd Wrth Gefn y Cyngor	1.685
Cyfanswm Cyllid	207.029